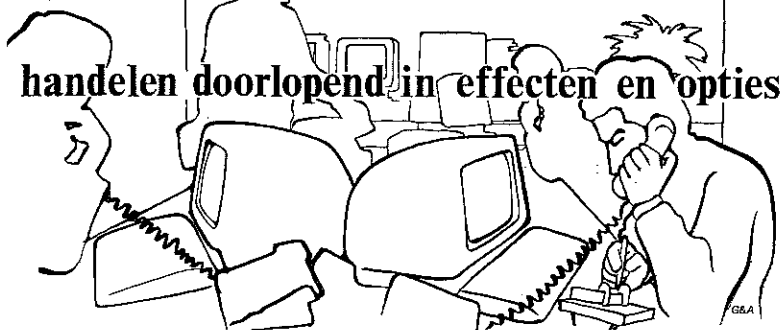

DIERICKX en Cie

beursmakelaars sinds 1901

handelen doorlopend in effecten en opties

Kasteelpleinstraat 44, 2000 Antwerpen, tel. 03/238.79.00
Statielei 117, 2640 Mortsel, tel. 03/449.50.78

Een overgang!

Het is een moeilijke opdracht voor een bedrijfsleider of personeelsdirecteur.

Wij zijn er evenwel mee vertrouwd.

Hoe ging U tot nu toe om met de ontslagprocedure van een personeelslid?

Een dure oplossing..., en tijdrovend?
Psychologisch nogal prangend?
Frustrerend, wederzijds?

OUTPLACEMENT!

Een consultant, doorwintert in topmanagement en vertrouwd met outplacement-technieken, zorgt voor een *individuele begeleiding* die leidt naar loopbaanheroriëntering.

Vóór het te duur is voor U, te laat voor hen...

V.V.O. Vlaamse Vennootschap voor Outplacement

Lid van de Nationale Vereniging van Outplacement Bureau's

a europa network company

consulenten:
Roger De Cadt
Edmond Reyn
Jan P.M. Spaas
Clare Oliver
Frans Van Hoeck

Antwerpse steenweg 124
2630 Aartselaar
Tel: 03/8872077

V.V.O. Outplacement Int.
Leuvensteenweg 613
1930 Zaventem (Brussel)
Tel: 02/759 44 24

Boekbesprekingen

Algemene economie

Economic Problems of the 1990s

Zoals de titel reeds aangeeft, behandelt deze verzameling essays een drietal actuele internationaal-economische basisproblemen, met name de internationaal-financiële problemen van ontwikkelingslanden (deel 1), de Oosteuropese heropbouw (en de Duitse hereniging) in deel 2 en een aantal economische problemen in de Verenigde Staten in deel 3, en dit vooral vanuit post-keynesiaans perspectief. Naast enkele interessante bijdragen van onder meer A. Thirlwall over de impact van de evolutie van de ruilvoeten in de handel van ontwikkelingslanden en een (negatieve) evaluatie van het eerste Collor-Plan ter bestrijding van de hyperinflatie in Brazilië van oud-minister van Financiën Bresser Pereira en Y. Nakano, onthouden we uit deel 1 vooral de bijdrage van Paul Davidson met een voorstel voor een nieuw internationaal monetair stelsel in de lijn van wat Keynes zelf verdedigde na de Tweede Wereldoorlog, met als centraal element een nieuw "clearing"-systeem. Uit deel 2 vermelden we vooral het hoofdstuk van J. Kregel, waarin deze vanuit een vergelijking tussen monetaristische en post-keynesiaanse analyses van de Duitse eenmaking besluit dat de algemeen gehanteerde inflatieverwachtingen ten gevolge van de eenmaking fel overdreven zijn, alsmede

een bijdrage van Irma Adelman, waarin zij zich negatief uitspreekt over de wenselijkheid van een "Marshall-plan" voor Oost-Europa.

Twee globale conclusies in verband met de economie in de Verenigde Staten komen naar voren in deel 3. De eerste is dat het dubbele deficit (begroting en lopende rekening) niet te wijten is aan het spaartekort, maar dat dit spaartekort veel eerder een gevolg is van de dieperliggende problemen in de economie van de VS, zoals industrieel verval, verkommerende infrastructuur en basisonderwijs, verlies van technologisch leiderschap enz. Het zich blind staren op deficits en het aanzwengelen van het sparen belyt een fundamentele oplossing (R. Blecker). De tweede conclusie is dat in vele gevallen privatisering in de VS contraproductief was vanuit het oogpunt van een efficiënt overheidsbeheer (R. Moe).

Globaal bevat deze bundel interessante inzichten voor wie aanzetten tot antwoord wil over belangrijke economische problemen in de geest van de post-keynesianen.

Danny Cassimon

Paul Davidson en J.A. Kregel, eds., *Economic Problems of the 1990s: Europe, the Developing Countries and the United States* Cheltenham, Edward Elgar Publishing Ltd., 1991, xiii + 240 blz. - Prijs: 45 £
ISBN 1-85278-459-8

Restoring Economic Equilibrium

Het is ongeveer tien jaar geleden dat Nobelprijswinnaar Theodore Schultz nog een boek met originele visies publiceerde. Met dit nieuwe boek bewijst hij dat de creatieve denker die hij is, nog over een onuitputtelijke bron van inspiratie beschikt.

Steunend op zijn immense bijdragen tot de landbouweconomie en de "human capital"-theorie brengt hij een originele economische visie op het naoorlogse moderniseringsproces. Vanuit een kritiek op de evenwichtsgroei modellen en hun onmacht om de onevenwichten in de vermelde periode te verklaren, ontwikkelt hij de these dat moderniseringsprocessen altijd gepaard gaan met onevenwichten. Hij concentreert zich daarbij op drie verschillende en verwaarloosde domeinen van de economische groei: het proces van specialisatie dat tot inkomensgroei leidt, hoe inkomensgroei als gevolg van technische vooruitgang en toename van menselijk kapitaal tot onevenwichten leidt, en tenslotte de acties van de economische agenten om deze onevenwichten te herstellen. Hij schenkt vooral aandacht aan de oorzaken van de onevenwichten en aan de acties die gezinnen en ondernemingen opzetten om het evenwicht te herstellen. Het herstellen van de evenwichten gebeurt door het ondernemerschap van elke economische agent binnen zijn terrein. Het succes van deze acties wordt grotendeels bepaald door de karakteristieken inzake menselijk kapitaal van de micro-economische agent (werkervaring, scholing, gezondheid enz.). De markantste conclusie van dit boek is volgens mij dat noch een centraal geleide economie, noch een open concurrentieel econo-

misch systeem in staat zijn de onevenwichten, die bij veranderingsprocessen altijd verschijnen, te voorkomen.

Het boek is geschreven in een vlotte, exposerende stijl. In het betoog worden geen wiskundige modellen gebruikt. Het steunt op ruim empirisch materiaal en de rijke ervaring van de auteur. Dit maakt het boek toegankelijk voor een breed lezerspubliek, dat echter wel vertrouwd moet zijn met het economisch jargon.

Piet Coppieters

Theodore W. Schultz, Restoring Economic Equilibrium: Human Capital in the Modernizing Economy
Oxford, Basil Blackwell, 1990, xiii + 234 blz. - Prijs: 30 £
ISBN 1-55786-081-5

Comparative economic systems

Vele Angelsaksische professoren schreven reeds een handboek met de titel *Comparative Economic Systems*. Niet alleen de titel, maar ook de structuur van zulke boeken is vaak gelijklopend. Gewoonlijk presenteert de auteur eerst enkele methodologische hoofdstukken, en daarna komen specifieke gevalstudies aan bod, met als meest populaire wellicht de economische systemen van Japan, Zweden, de vroegere Sovjet-Unie en het oude Joegoslavië. Het nieuwe handboek van David Conklin volgt echter een andere strategie. Conklin biedt ons geen hoofdstuk per land, maar wel per economisch kenmerk. Zo ontstonden dus hoofdstukken over efficiëntie en groei, vrijheid en gelijkheid, vrije markt, prijscontrole, subsidies, belastingen enz. Conklin hoopt dat zijn indeling pedagogisch beter overkomt dan die

van de traditionele handboeken. Misschien worden studenten echter afgeschrikt door de saaie schrijfstijl van Conklin. Bovendien worden boeiende en leerrijke onderwerpen wel eens stiefmoederlijk behandeld. Over Zweden valt slechts één magere opmerking, in het hoofdstuk over prijscontrole. Zelfs het Japanse systeem krijgt slechts enkele pagina's toegewezen, zoals op de merkwaardige p. 182, waar de tekst over subsidies een weinig originele indruk maakte op mij. Weldra begreep ik waarom. Met vele volzinnen van p. 182 had ik immers reeds kennis gemaakt op p. 118-119. Ook de alinea's op p. 364-365 zijn niet wildvreemd voor wie zich p. 18-19 nog herinnert. Conklin negeert dus enerzijds enkele interessante problemen, maar herhaalt in andere gevallen letterlijk zichzelf. Om alle bovenvermelde redenen groeit twijfel of de tekst van Conklin voor studenten een superieur alternatief vormt. Waarschijnlijk vinden velen de handboeken van James Angresano of Stephen Gardner inhoudelijk beter, gebruiksvriendelijker en levendiger.

Wilfried Parys

David W. Conklin, Comparative economic systems: objectives, decision modes, and the process of choice
Cambridge, Cambridge University Press, 1991, vii + 417 blz. - Prijs: 17,50 £
ISBN 0-521-34889-7

Long Waves in Economic Development

Bestaat er in de economie werkelijk zoiets als een lange golf van circa vijftig jaar, met een op- en neergaande beweging, of is dat een fictie van de menselijke geest? En als

die lange golf bestaat, wat zijn dan de oorzaken en de bewegingsmechanismen van die fluctuaties? Sinds de recessie van de jaren zeventig zijn deze vragen weer actueel. Ze hebben een stroom van publicaties doen ontstaan, die aansluiten bij een traditie in het economisch denken van voor de tweede wereldoorlog. Dit boek van Jan Reijnders, lector aan de universiteit van Utrecht, behandelt vooral de eerste vraag. Het gaat over de methodologie die in het verleden is gevolgd, de tekorten van die traditie en de uitwerking van een moderne methode om de vraag naar het bestaan of de fictie van een lange golf te beslechten. De vooroorlogse traditie stond in het teken van de Rus Kondratief. Die meende, na het elimineren van de basistrend, in de economische tijdreeksen een lange-golfbeweging te bespeuren. Vooral dit elimineren van de trend, die in hoofdzaak neerkomt op een toename van de economische groei op zeer lange termijn, leidde tot de verwerping van de lange-golfhypothese. De rudimentaire statistische methode en de verandering van werkwijze naargelang van de soort tijdreeksen waren koren op de molen van de critici. In enkele nogal overtuigende hoofdstukken probeert Reijnders aan te tonen dat zowel de alternatieve methode van Schumpeter als die van de naoorlogse auteurs op fundamentele tekortkomingen stuiten. Het belangrijkste bezwaar is dat van de "perspectivistic distortion". Reijnders toont aan dat men, vertrekkend van dezelfde tijdreeksen maar met een andere lengte van het tijdsinterval, op totaal andere basistrends kan uitkomen. In de laatste twee hoofdstukken ontwikkelt Reijnders zijn methode op basis van de vooruitgang in de

methodologie van de tijdreeksanalyse. De tekortkomingen van Kondratief heft hij op door te werken met gestandaardiseerde tijdreeksen waaruit de trend is geëlimineerd. Vervolgens past hij op die tijdreeksen de spectraalanalyse toe. Met deze methode, die ook bij ons is geïntroduceerd door prof. Eddy Borghers, kan men de bijdrage meten van alle periodiek terugkerende componenten van een tijdreeks. Op basis daarvan besluit Reijnders dat er zoiets als een Kondratief bestaat en dat de lange golf geen fictie is. Deze conclusie zegt echter niet dat deze golfbeweging de enige of de meest fundamentele is.

Long Waves in Economic Development, dat geschreven is voor een gespecialiseerd publiek, lijkt mij een echte vooruitgang in de moeilijke maar zeer boeiende problematiek van de lange-golfbeweging.

Stefaan Marijse

Jan Reijnders, *Long Waves in Economic Development*
Aldershot, Edward Elgar Publishing Limited, 1990, xv + 296 blz. – Prijs: 35 £
ISBN 1-85278-339-7

Protectionism and economic revival

In 1932 ging Groot-Brittannië, het bastion van de vrijhandel, over tot de invoering van een "General Tariff" van 10 % ad valorem op de import. De Britse industrie kon immers steeds moeilijker optornen tegen een wereldeconomie die sinds 1870 in toenemende mate de protectionistische toer was opgegaan. Deze ommekeer in de Britse politiek vormt het onderwerp van *Protectionism and economic revival*. De auteur bewijst dat deze omme-

zwaai zijn vruchten heeft afgeworpen en plaatst aldus het – in de jongste jaren niet zo populaire – thema "protectionisme" volop in de actualiteit.

De effecten van het Britse tarievenbeleid worden zowel op macro-economisch niveau als op het vlak van de industriële structuur geanalyseerd. In het eerste domein toetst de auteur de hypothese dat de import door middel van tarieven effectief ontmoedigd werd en dat als resultaat daarvan de vraag naar inlandse produkten aanzienlijk steeg. Hierbij heeft hij ook aandacht voor andere factoren die een rol kunnen hebben gespeeld, zoals de devaluatie van 1931. Ten tweede belicht hij de "economic performance" van de nieuw beschermde bedrijfstakken ten opzichte van de ontwikkeling in de niet-beschermde of reeds eerder beschermde industriële sectoren. Kwantitatieve gegevens, die in ruime mate aanwezig zijn, tonen aan dat de nieuw beschermde industrieën een hogere groei kenden tegenover de jaren twintig en dat de Britse economie als geheel opvallend beter presteerde in het volgende decennium. De auteur wil uit zijn gedetailleerde probleemstelling vooral historische lessen trekken: het belang van importtarieven in de Britse economische heropleving werd in het verleden in de literatuur onderbelicht. Met theoretische uitspraken als zou vrijhandel de economische groei van een land het best dienen, moeten we uiterst voorzichtig zijn. De historische context van een bepaalde handelspolitiek mag zeker niet uit het oog worden verloren. De auteur wenst dan ook geen extrapolatie te maken naar andere tijdvakken.

Chantal Vancoppenolle

Michael Kitson en Solomos Solomou, *Protectionism and economic revival: the British interwar economy*
Cambridge, Cambridge University Press, 1990, xi + 123 blz. – Prijs: 44,50 \$
ISBN 0-521-38267-X

Introducing Econometrics

Wie op zoek is naar een uitstekend inleidend handboek over econometrie, hoeft niet langer te zoeken. Het boek van Brown beantwoordt volledig aan wat men kan verwachten van een inleiding tot de econometrie.

Het boek dekt voldoende stof. Na een inleiding wordt gestart met een overzicht van de later gebruikte statistische inzichten en verdelingen. Regressieanalyse wordt uitvoerig behandeld, waarbij de standaardproblemen (colineariteit, modelspecificatie, autocorrelatie, heteroscedasticiteit) aan bod komen.

Voorts wordt een praktische inleiding gegeven tot simultane vergelijkingen en de schattingstechniek van twee-stappen kleinste kwadraten, tot tijdreeksanalyse en voorspellen, en tot kwalitatieve keuze-modellen. Het slothoofdstuk gaat in op een aantal methodologische aspecten, o.m. *data mining* en causaliteit.

Het boek is een voorbeeld van pedagogische aanpak en de auteur denkt voortdurend aan de concrete moeilijkheden die de student kan ondervinden. Praktisch relevante kennis wordt niet verdrongen in statistisch-wiskundige bewijzen en methodologische hoogstandjes. Het boek is praktisch georiënteerd en veronderstelt dat de lezer toegang heeft tot een minimum aan statistische software. In bijlage worden tal van databestanden gelijst. Daarmee kan de ge-

bruiker zowel in het boek geschatte modellen narekenen als aanvullende oefeningen uitvoeren. Een andere bijlage geeft tips voor het schrijven van een paper over econometrie. Ook de gebruikelijke statistische tabellen (normaal, t, F, Durbin-Watson, χ^2) zijn bijgevoegd.

Introducing Econometrics is een uitstekend studieboek, uitermate geschikt als handboek voor studenten toegepaste economie.

Walter Nonneman

William S. Brown, *Introducing Econometrics*
St. Paul, West Publishing Company, 1991, xv + 428 blz. – Prijs: 57 \$
ISBN 0-314-77062-3

The New Classical Macroeconomics

Onder de grote variëteit van macro-economische theorieën heeft de jonge school van de Nieuw-Klassiekers reeds een belangrijke plaats ingenomen. Een boek dat op een toegankelijke en kritische wijze een overzicht geeft van de voornaamste bijdragen van deze school, is dus zeker niet overbodig. Kevin Hoover is erin geslaagd om, zonder al te veel terug te vallen op zware wiskundige uitweidingen, de vaak vrij ingewikkelde analyses en modellen van de Nieuw-Klassiekers te beschrijven. Drie thema's vormen het draagvlak van het boek: arbeidsmarkt- en conjunctuurtheorie, monetaire theorie en politiek, en macro-econometrische modellen en economische politiek. Uit de wijze waarop de auteur deze thema's behandelt, blijkt zijn enorme belezenheid in het domein.

Het deel over de arbeidsmarkt

wordt door de auteur gebruikt om in te gaan op het ontstaan van de Nieuw-Klassieke school en om een aantal van de steeds terugkerende basis hypothesen te introduceren: rationale verwachtingen en algemeen evenwicht.

De meeste aandacht in het boek gaat naar de Nieuw-Klassieke visie op het monetaire gebeuren. Vooral het belang dat in deze visie gehecht wordt aan de micro-economische grondslagen van een macro-economische theorie, wordt sterk in het licht geplaatst. Zo wordt b.v. vrij uitvoerig ingegaan op modellen met meerdere en overlappende generaties. Uiteraard komt hier ook de rol van de monetaire politiek aan bod.

Het deel over het belang van de Nieuw-Klassiekers voor de bouw van macro-econometrische modellen is het minst toegankelijke van het boek. Voor een niet-econometrist lijkt het ons zelfs zeer moeilijk om, na lezing van dit deel, aan te geven wat nu precies de specifieke bijdragen van de Nieuw-Klassiekers in dit domein zijn.

Samenvattend kan men stellen dat het boek een goede weergave is van de kern van het Nieuw-Klassieke denken in de macro-economie. Het is een aanrader voor wie op een ernstige wijze wenst kennis te maken met deze belangrijke evolutie in de hedendaagse macro-economische theorie.

Hilde Meersman

Kevin D. Hoover, *The New Classical Macroeconomics: A Sceptical Inquiry*
Oxford, Basil Blackwell, 1990, xiv + 310 blz. - Prijs: 15 £ (paperback)

Macroeconomics and the Wage Bargain

Dit werk is een uitstekend handboek macro-economie op "intermediate level". De bedoeling van de auteurs is voor studenten en niet-specialisten in de macro-economie de zogenaamde *New Keynesian Macroeconomics* uiteen te zetten. Deze benadering onderscheidt zich van de andere benaderingen door met nadruk te vertrekken van monopolistische markt vormen, zowel op de goederen- als op de arbeidsmarkt. Bedrijven zijn prijszetter en lonen worden bepaald door collectieve onderhandelingen tussen vakbonden en werkgevers.

In deel I passeren de verschillende macro-economische benaderingen vóór en na J.M. Keynes de revue: het klassieke model, het Keynesiaans model, het monetaristisch model (Friedman), het rationale verwachtingenmodel (Lucas en Sargent) en het onevenwichtsmodel (Malinvaud).

In deel II verklaren de auteurs wat zij verstaan onder *Imperfect Competition Macroeconomics*. Hierbij gaat veel aandacht naar de economische politiek van de overheid om werkloosheid en inflatie terug te dringen, in een gesloten economie.

In deel III wordt het model verruimd tot de open economie, waarbij de nadruk wordt gelegd op de wisselmarktpolitiek, de internationale concurrentie en de kapitaalbewegingen.

Deel IV, ten slotte, gaat in op de micro-economische theorieën die de basis vormen van deze *New Keynesian Macroeconomics*. Hierin vinden we o.m. hoofdstukken over de efficiëntie-loon-theorie, de *insider-outsider* en hysteresis-theorieën. Het boek is, bij mijn weten, zowat

het eerste dat een toegankelijk overzicht presenteert van een nieuwe macro-economische theorie, die zich het afgelopen decennium heeft ontwikkeld.

Stefan Késérne

Wendy Carlin en David Soskice, *Macroeconomics and the Wage Bargain: A Modern Approach to Employment, Inflation and the Exchange Rate*

Oxford, Oxford University Press, 1990, xiii + 482 blz. - Prijs: 14,95 £ (paperback)
ISBN 0-19-877244-0

Financial Structure and Economic Organization

De belangrijkste doelstelling van dit boek is een verklaring te geven van de wijze waarop groepen van economische agenten zich organiseren voor economische doeleinden, met speciale aandacht voor de financiële regelingen die getroffen worden. Hiervoor heeft de auteur een aantal eigen tijdschriftartikelen van de laatste vijf à tien jaar samengebracht in onderhavig boek.

De typische werkwijze van de auteur bestaat erin om een economische omgeving te beschrijven waarin economische agenten zich bewegen. Vervolgens worden de economische organisatie en de financiële structuur bepaald die, op basis van efficiëntie-overwegingen of op basis van competitief gedrag, tot stand zullen komen in die economische omgeving. Het betreft in wezen neoklassieke modellen, waarin evenwel transactiekosten en handelsbelemmeringen worden geïncorporeerd.

De volgende elementen blijken cruciaal te zijn bij de bepaling van de financiële structuur en de economische organisatie: het feit dat

economische agenten van elkaar gescheiden worden in tijd en ruimte; de onzekerheid in het economisch leven; het feit dat er vaak private informatie is onder de economische agenten en dat er vaak communicatieproblemen zijn; problemen die zich voordoen bij het afdwingbaar maken van contractuele overeenkomsten. Al deze onderwerpen hebben in de recente economische literatuur veel aandacht gekregen, en ze worden in dit werk op een geïntegreerde wijze behandeld.

De meeste bijdragen in dit werk zijn erg origineel en technisch knap uitgewerkt. Ook de vele verwijzingen naar de organisatie van reële economieën in de loop van de Europese geschiedenis zijn vaak erg verrassend en verhelderend.

Wilfried Pauwels

Robert M. Townsend, *Financial Structure and Economic Organization: Key Elements and Patterns in Theory and History*
Oxford, Basil Blackwell, 1990 viii + 552 blz. - Prijs: 45 £

An introduction to modern welfare economics

Dit boek is bestemd voor studenten economie die willen kennismaken met welvaartsanalyse. Het behandelt vrijwel alle belangrijke capita van het vakgebied, vertrekkende van Pareto-optima, compensatiecriteria en sociale welvaartsfuncties. Tekortkomingen in het marktmechanisme worden besproken, evengoed als tekortkomingen in overheidsinterventie. Public Choice komt aan bod en de bekende topics passeren de revue: publieke goederen, externe effecten, optimale belasting enz. Ook aan

kosten-batenanalyse is een heel hoofdstuk gewijd.

Eigenlijk laat de schrijver maar één lacune open: de analyse van prijszetting. Dat is toch, naast kosten-batenanalyse, de belangrijkste toepassing van welvaartseconomie. In een algemene inleiding mag dat onderwerp niet zo opvallend ontbreken.

Johansson, zoals vele vakgenoten, zou misschien wat minder aandacht mogen besteden aan Pareto-optima en aan het theorema van Arrow. De moderne welvaartseconomie, met een Bergson-Samuelson sociale welvaartsfunctie, laat veel krachtiger conclusies toe dan de benadering van Pareto. Zij wordt ook door de kritiek van Arrow, die eerder een kritiek is op meerderheidsstemmingen dan op sociale welvaartsfuncties, niet echt in het gedrang gebracht. Men kan deze onderwerpen niet weglaten uit een algemene introductie, toch niet als die in overeenstemming wil zijn met de gangbare handboeken, maar men moet ook niet ten eeuwigen dage aan beginnende studenten een uitvoerige uitleg blijven geven van een debat dat zijn geschiedenis al gehad heeft. Overigens is het werk van Johansson zeker aan te bevelen als informatie en toegankelijke kennisgeving met welvaartseconomie.

G. Blauwens

Per-Olov Johansson, An introduction to modern welfare economics
Cambridge, Cambridge University Press,
1991, xii + 176 blz. - Prijs: 9,95 £
ISBN 0-521-35695-4

Leading economic indicators

Sinds een aantal jaren wordt toeneemende aandacht geschonken aan het onderzoek van economische cycli en economische indicatoren. Dit boek van Lahiri en Moore wil een overzicht en evaluatie geven van oude en nieuwe technieken die gebruik maken van voorlopende economische indicatoren. Het boek bevat 22 nog niet eerder gepubliceerde artikels, die een idee geven van de stand van het onderzoek dat op dit terrein wordt geleverd.

Het boek is uitgewerkt in drie grote delen. In het eerste deel komen nieuwe concepten en methoden aan bod die vertrekken vanuit recente ontwikkelingen in de economische theorie en de tijdreeksanalyse. Zo gaat b.v. hoofdstuk 2 na of een theoretische basis kan worden opgebouwd voor de samenstelling van voorlopende indicatoren. Hoofdstuk 4 stelt een index van voorlopende indicatoren samen aan de hand van tijdreeksanalyse. Vermits een evaluatie ex post van voorspellingen aan de hand van voorlopende indicatoren minstens even belangrijk is, doet deel 2 een aantal evaluatiemethoden uit de doeken. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de definitie van een recessie of een heropleving. Tevens wordt aangetoond dat de voorspellingskracht op basis van ex-ante gegevens (voor de aanpassing bij het binnenkomen van nieuwe gegevens) veel lager ligt dan wanneer de aangepaste ex-post gegevens worden gebruikt. Het derde deel stelt ten slotte een aantal nieuwe indicatoren voor, met o.a. aandacht voor het voorspellen van inflatie en verder ook voor een algemene voorlopende indicator, gebaseerd op gegevens in de Australische dienstensector.

Het volledig doornemen van het boek vereist een meer dan gemiddelde kennis van kwantitatieve technieken. Ook zonder deze kennis kan men er echter heel wat van opsteken: inleiding en besluit van de meeste artikels geven meestal vrij goed weer wat de bedoelingen en de resultaten van de modellen zijn. Voor wie een bepaald onderwerp verder wil uitdiepen, volgt na elk hoofdstuk een uitgebreide literatuurlijst. Bij verschillende hoofdstukken worden bovendien aanwijzingen gegeven voor mogelijk toekomstig onderzoek.

Régine Raes

Kajal Lahiri en Geoffrey H. Moore, eds.,
Leading economic indicators: new approaches
and forecasting records
Cambridge, Cambridge University Press,
1991, xiv + 464 blz. - Prijs: 35 £
ISBN 0-521-37155-4

The economic theory of structure and change

Baranzini en Scazzieri zijn met deze publikatie niet aan hun proefstuk. *Foundations of Economics* uit 1986 bracht reeds een aantal gerenommeerde economen samen rond het hoofdthema "ruilgebaseerde versus produktiegebaseerde modellen".

Net zoals toen ligt ook aan dit boek de overtuiging ten grondslag dat de "juiste" economische theorie niet bestaat en dat verschillende methoden comparatieve voordelen bieden al naargelang van het behandelde probleem. Dit keer stelden de editors zich de niet onaanzienlijke taak de onderlinge samenhang te bestuderen tussen het ruimere institutionele kader waarbinnen economische relaties zich voltrekken, de wijze waarop "econo-

mische structuur" wordt gemodelleerd en de tijdsstructuur van economische relaties.

Wat de voorstelling van de produktiestructuur betreft, worden systematisch twee methoden tegenover elkaar gesteld. De "horizontaal geïntegreerde" modellen (Quesnay, Leontief, Sraffa, Von Neumann enz.) stellen het productiesysteem voor als een netwerk van wederzijds afhankelijke produktieprocessen. "Verticaal geïntegreerde" modellen (de Oostenrijkse en neo-Oostenrijkse school, Pigou, Pasinetti enz.) besteden meer aandacht aan de tijdsstructuur van het proces waardoor originele inputs worden omgezet in consumptiegoederen.

Ondanks het gemeenschappelijke thema kan men al bij al toch spreken van soms ver uiteenlopende bijdragen van economen die veelal buiten de "mainstream" staan en zich dus niet laten opsluiten in de vertrouwde archetypen van de neoklassieke analyse. De "gevestigde waarden" (Morishima, Negishi, Georgescu-Roegen) blijven overigens zorgvuldig binnen de van hen uit vroeger werk gekende paden.

In hun ruim 100 bladzijden tellende afsluitende synthese steunen Baranzini en Scazzieri in hoge mate op Georgescu-Roegens werk over produktietheorie, op Hicks' veelvuldige publikaties over kapitaal, groei en de tijdsfactor in de economische wetenschap, op de horizontaal-structurele aanpak van Leontief-Lowe en op Pasinetti's verticaal geïntegreerde modellen. Men kan bezwaarlijk stellen dat zij volledig geslaagd zijn in de (moeilijke) taak om uit deze bronnen een overzichtelijk geheel te distilleren. Te sporadisch komen zij toe aan de sleutelvraag welke voorstelling van economische structuur nu het

best geschikt is voor welk dynamisch probleem, en bovendien verzwaren de talrijke overlappingsen en herhalingen de op zich al complexe materie. Positief is dat het boek inhoudelijk zeer rijk is, veel relevante vragen stelt (waarvan er slechts weinig worden beantwoord) en dat de meeste individuele bijdragen op een hoog niveau staan.

Koen Hendrickx

Mauro Baranzini en Roberto Scazzieri, eds., *The economic theory of structure and change* Cambridge, Cambridge University Press, 1990, xiii + 347 blz. - Prijs: 35 £ ISBN 0-521-34516-2

Institutions, Institutional Change and Economic Performance

Meer dan een halve eeuw geleden beweerde Ronald Coase (1937) dat "when it is costly to transact, institutions matter". Vandaag schaart een steeds groeiende groep economen zich achter deze idee en vormen zij de transactiekosten-economen. North is op dit terrein zeker geen onbekende.

In dit boek benadert North zijn probleemstelling vanuit een nieuwe en verruimde optiek. In het eerste deel werkt hij het onderscheid uit tussen instituten ("any form of constraint that human beings devise to shape human interaction") en organisaties: De vaak speltheoretische modellen die de samenwerking tussen individuen (zouden) beschrijven, schenken evenwel geen afdoend inzicht in de onderliggende transactiekosten, noch in de wijze waarop verschillen in institutionele structuur deze kosten beïnvloeden. Bovendien stelt hij de uitgangspunten van de "expected utility"-theorie ter dis-

cussie. Het kernpunt van North's analyse is duidelijk: de wijze waarop informatie verwerkt wordt, ondersteunt niet alleen het bestaan van instituten, maar speelt eveneens een sleutelrol in de manier waarop informele beperkingen of regels (zoals b.v. cultuur) de menselijke keuzeset bepalen. Daarnaast zullen ook formele beperkingen (zoals b.v. aangegane contracten) de doelbestendigheid van de informele beperkingen aanvullen en versterken. Zij kunnen immers de kosten van informatiegaring, controle en sancties beperken. Dit maakt meteen duidelijk hoe het institutionele kader (formele en informele regels) het economisch prestatievermogen bepaalt.

In het tweede deel bespreekt North hoe het maximerend gedrag van "doelgerichte" organisaties leidt tot institutionele veranderingen via de toenemende vraag naar kennis en vaardigheden, via de interactie tussen de organisaties, de kennisvoorraad en het institutionele kader en via de evolutie van de informele beperkingen. De maatschappelijke verschillen in afdwingsmechanismen, gedragsnormen en subjectieve modellen waarmee agenten werken, leiden tot afwijkende institutionele kaders. Als gevolg hiervan zullen dezelfde marginale veranderingen aan dat kader tot verschillende resultaten leiden.

In het laatste deel slaagt North erin om het institutionele kader in de economische theorie in te passen en de invloed op de economische prestaties uit te werken. In het laatste hoofdstuk begeeft hij zich op het pad van de economische geschiedenis, waar hij op basis van zijn institutioneel evolutieverhaal een alternatief aanbiedt voor de prediometrische economische geschiedschrijving.

Dit boek levert een belangrijke bijdrage tot het aanvaarden van de transactiekosten als economisch gegeven. Al zullen sceptici over de concretisering ervan blijven struikelen.

Nikolaas Tahon

Douglass C. North, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance* (The Political Economy of Institutions and Decisions)

Cambridge, Cambridge University Press, 1990, viii + 152 blz. - Prijs: 7,95 £ ISBN 0-521-39734-0

Cost Analysis and Estimating

Technologische vooruitgang, modernisering en automatisering hebben geleid tot wijzigingen in het productieproces van goederen en diensten. Tegelijkertijd vervaagde de directe arbeid als de primaire kostencomponent, terwijl kostenelementen gerelateerd aan engineering en technologie een belangrijke plaats gingen innemen.

Ergens is het dan ook logisch dat het schatten van de kosten op basis van vooral de arbeidsfactor meer en meer van zijn relevantie verliest. Nieuwe schattingstechnieken maken opgang, technieken waarbij gepoogd wordt alle omgevingsfactoren te incorporeren.

Dit boek vormt vanuit de kostenanalyse een poging om op deze trend in te spelen. Het bevat een beperkte selectie uit ongeveer 100 inzendingen voor een congres van het Institute of Cost Analysis (Los Angeles, 1990). Daarbij heeft men één doel voor ogen, met name de effectiviteit van kosten- en prijszettingmethododes verbeteren. De nadruk wordt gelegd op een nieuwe en betere methodologie van kostenanalyse. Voorbeelden komen

vooral uit de defensiesector. We vestigen speciaal de aandacht op twee van de zeven onderdelen van dit werk. Eerst is er het schatten en verklaren van de kosten van systemen van hoge technologie. Verder zijn er een aantal papers betreffende onzekerheid in kosten-schattingen, o.a. rond het incorporeren van onzekerheid in investeringsevaluatie. Samenvattend kunnen we stellen dat de inhoud van dit werk van hoge kwaliteit is. De vrij slordige layout en de amateuristische drukvoering werken wel storend.

Eddy Van de Voorde

Willis R. Greer, Jr. en Daniel A. Nussbaum, eds., *Cost Analysis and Estimating: Tools and Techniques* Berlijn, Springer-Verlag, 1990, x + 306 blz. - Prijs: 58 DM ISBN 3-540-97325-7

Time series techniques for economists

Voor wie een degelijk overzicht wil van de theorie en praktijk van tijdreeksanalyse is dit werk een absolute aanrader. De enige vereiste voor een vruchtbare lectuur is een grondige kennis van de klassieke statistische calculus. Echte "hogere" wiskunde wordt niet gebruikt of wordt intuïtief aangebracht (b.v. de stelling van Wold of operatoren-calculus). De behandeling van de verschillende onderwerpen is zeer overzichtelijk, de auteur zorgt overal voor verwijzingen naar de basisreferenties en recente bijdragen, en er is een overvloed aan economische toepassingen en voorbeelden. Er werd bewust gekozen voor een niet-rigoureuze aanpak, zodat iedereen die iet of wat econoom is, inhoudelijk geen

problemen zou mogen hebben. Daarom ook wordt de spectraal-analyse onbesproken gelaten. Tevens vindt de lezer nuttige verwijzingen naar toepassingssoftware. De structuur is tegelijk eenvoudig en logisch. Het eerste deel handelt over exploratorische analyse (grafisch, descriptief, transformaties). Het volgende deel is het belangrijkste (in bladzijden dan toch) en heeft de univariate tijdreeksanalyse als onderwerp. Het bevat een stapsgewijze, heldere inleiding over ARIMA-processen, voorspellingen, modelbouw, seizoenmodellering. Het derde deel is gewijd aan de multivariate tijdreeksanalyse, waar niet voorbijgegaan wordt aan de (formele) relatie met de klassieke econometrische technieken. Het laatste, zeer korte, deel geeft een bondige bespreking van niet-lineaire tijdreeksmodellen.

Marc Jegers

Terence C. Mills, *Time series techniques for economists*
Cambridge, Cambridge University Press, 1990, x + 377 blz. - Prijs: 35 £

The market experience

De markteconomie wordt de jongste tijd geprezen als de beste economische vorm. Waarom? De gangbare economische theorie geeft als antwoord dat het de efficiëntste manier is om goederen te produceren en te distribueren. Robert Lane verwerpt dit. Voor hem moet de markteconomie beoordeeld worden op de tevredenheid die de mensen puren uit hun marktervaringen (als consumenten en als werkers) en op wat zij eruit leren. Goederen en diensten zijn slechts intermediaire waarden. De finale waarden zijn

satisfactie of geluk enerzijds en persoonlijke ontwikkeling anderzijds. Daarom moet niet alleen worden stilgestaan bij wat er wordt geproduceerd en verdeeld, maar ook bij de processen van productie en distributie en hun impact op de satisfactie en ontwikkeling van de mensen.

Dit lijvige en zeer erudiete boek is een fundamentele kritiek op de gangbare micro-economie, die volgens de auteur vertrekt van foute axioma's, met name dat het menselijk gedrag gebaseerd is op rationaliteit en hebzucht. Deze wetenschap gaat voorbij aan de grote complexiteit van het menselijk gedrag; ze lijdt aan oversimplificatie. Men kan economisch gedrag niet begrijpen zonder een grondige theorie van het menselijk gedrag en zonder kennis van het globale sociale systeem. Men kan een geld-economie niet verklaren zonder een diepgaand inzicht in de manier waarop mensen met geld omgaan. Hieraan wijdt de auteur bijzonder veel aandacht en hij formuleert er baanbrekende stellingen over. Men kan arbeid niet alleen zien als een offer van de mensen, voor velen is het ook een bezigheid met een aanzienlijke intrinsieke waarde. De auteur slaat de brug tussen onderzoek en denken, tussen psychologie, sociologie, antropologie, politicologie en economie. Voor een globaal oordeel over *The market experience* kunnen we verwijzen naar prof. Amitai Etzioni: "This will surely be one of the most important social science books of the 1990s and beyond."

Luc Derijcke

Robert E. Lane, *The market experience*
Cambridge, Cambridge University Press, 1991, viii + 630 blz. - Prijs: 16,95 £
ISBN 0-521-40737-0 (paperback)

The Economics of Property Rights

In dit werk maakt de auteur een grondige vergelijkende analyse van de economische aspecten verbonden aan het kapitalisme en het socialisme. Het boek is multidisciplinair, in die zin dat ook institutionele, juridische, sociale en historisch-politieke aspecten aan bod komen. In de eerste twee delen worden het kapitalisme en het socialisme in alle voornoemde aspecten met elkaar vergeleken, zodat de comparatieve voor- en nadelen van beide maatschappelijke systemen op objectieve wijze naar voren komen. Met betrekking tot het socialisme wordt in deel drie concreet ingegaan op het economisch systeem van de Sovjetunie en in deel IV op dat van Joegoslavië.

In het licht van de recente hervormingen in Oost-Europa is dit boek bijzonder actueel. Bovendien kunnen bij de lezing veel misverstanden worden geëlimineerd die over het kapitalistisch en socialistisch economisch systeem bestonden en/of nog altijd bestaan.

Paul Roosens

Svetozar Pejovich, *The Economics of Property Rights: Towards a Theory of Comparative Systems (International Studies in Economics and Econometrics, 22)*
Dordrecht/Boston/Londen, Kluwer Academic Publishers, 1990, xiv + 204 blz. - Prijs: 150 gulden
ISBN 0-7923-0878-6

Economic Planning in Transition

Aan de basis van dit boek ligt onderzoek naar "de rol van planning om de strategie van socio-economische ontwikkeling te bepalen" (blz. 7). Dit onderzoek werd uitgevoerd onder leiding van J. Kovács,

gesteund door de Hongaarse Academie voor Wetenschappen, en culmineerde in een internationale conferentie over planning (maart 1989) met medewerking van de Unesco. *Economic Planning in Transition* is de neerslag van die conferentie; de gereviseerde bijdragen dateren uit de tweede helft van 1989. Dit heeft tot gevolg dat de bijdrage over planning in de DDR niets laat vermoeden over de snelle hereniging van Duitsland; op dat ogenblik wees ook niets erop dat de Comecon in 1991 zou ophouden te bestaan en dat dat enorme repercussies zou hebben voor de planning van de Oosteuropese economieën.

In de inleiding wordt gesteld dat Oost-Europa de economie wil organiseren op basis van de markt en niet meer van het plan, maar in de overgangperiode moeilijk zonder een plan kan werken. De leiding moet het eens raken over het type van planning dat wordt gebruikt: indicatieve, regulerende, indirecte of administratieve. De voordelen van plan versus markt worden belicht en de conclusie luidt dat de problemen niets met de planning op zich te maken hebben, maar met de institutionele organisatie ervan en de democratische controle erop. Noch plan noch markt zijn perfecte mechanismen om de economie te coördineren. De vraag rijst dan hoe plan en markt elkaar kunnen aanvullen en corrigeren. Het is die vraag die de verschillende bijdragen proberen te beantwoorden. Ze zijn gegroepeerd in vijf deelgebieden:

- (1) de theoretische problemen van de planning
- (2) de traditionele planning
- (3) kritiek op de traditionele planning
- (4) planning in kapitalistische en gemengde economieën

(5) het nieuwe paradigma voor de planning in Oost-Europa, met een aantal raadgevingen.

Het boek bevat een schat aan theorieën en gegevens over planning in het algemeen en specifieke thema's en landen in het bijzonder. Praktisch alle auteurs zijn het erover eens dat planning als macro-economisch instrument niet te verwaarlozen valt en in de overgangsperiode van Oost-Europa een speciale rol te vervullen heeft.

Economic Planning in Transition is een zeer interessant werk, dat een goed inzicht geeft in de planningsproblematiek en in het gebruik van planning om de sociaal-economische ontwikkeling van landen te bevorderen en te begrijpen. Hoewel sommige passages door de historische ontwikkelingen achterhaald zijn, blijft het een nuttig tijdsdocument voor iedereen die zich op academisch vlak met de theoretische planningsproblematiek bezighoudt: specialisten inzake Oost-Europa en practici die de basismechanismen van het functioneren van plan- en markteconomie willen doorgronden.

Liliane Van Hoof

Janos Kovács en Bruno Dallago, *Economic Planning in Transition: Socio Economic Development and Planning in Post-Socialist and Capitalist Societies*
Aldershot, Dartmouth Publishing Company (Gower), 1990, 232 blz. – Prijs: 32,50 £
ISBN 1-85521-113-0

The Stages of Economic Growth

Dit werk, dat inmiddels het predikaat "klassiek" heeft verworven, werd voor het eerst gepubliceerd in 1960. Het gaf aanleiding tot een levendig debat, dat zijn sporen heeft nagelaten in de tweede uitgave, verschenen in 1971. In deze derde uitgave vindt men de oorspronkelijke tekst van 1960, de aanvullingen van 1970, een nieuw voorwoord, en bovendien een coda getiteld "Reflections on the debate as of 1990".

De toevoegingen ten opzichte van de vorige uitgaven, alles bij elkaar meer dan 50 bladzijden, zijn substantieel. Het kon ook moeilijk anders: de wereld is te ingrijpend veranderd tussen 1960 en 1990, tussen de periode waarin de koude oorlog het wereldbeeld bepaalde en de periode waarin het Sovjet-imperium bezig was ineen te storten. De evolutie van de communistische wereld komt dan ook uitgebreid aan bod in het nieuwe voorwoord. Daarin evalueert Rostow eveneens de huidige stand van de ontwikkeling in Latijns-Amerika, Afrika en Azië. In de coda grijpt de auteur de controversen die hij heeft gehad met Kuznets, Solow en anderen aan om een pleidooi te houden voor het gebruik van niet-lineaire dynamische modellen om economische groei te analyseren.

Guido Erreygers

W.W. Rostow, *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto*.
Third Edition
Cambridge, Cambridge University Press, 1990, xviii + 272 blz. – Prijs: 10,95 £
ISBN 0-521-40928-4

Ontwikkelingseconomie

The Macroeconomics of Populism in Latin America

Het uitgangspunt van dit boek is de vaststelling dat Latijns-Amerika steeds weer geteisterd wordt door economische instabiliteit. Volgens Dornbusch en Edwards wordt dit gegeven veroorzaakt door het periodieke succes van "populistische" regimes. De populistische regimes, die dikwijls na een moeilijke strijd (opnieuw) aan de macht komen, laten zich onder druk van de grootse verwachtingen van de massa's verleiden tot een over-optimistisch expansief beleid. Dit pakt – uit angst voor de reactie – de ongelijkheid niet direct aan, maar hoopt door economische groei ook de volkse groepen te voldoen. In een eerste fase heeft dit expansief beleid succes. Maar al vlug botst de expansie op reële interne en externe beperkingen in de economie. Het einde van de "cyclus van het economisch populisme" is een terugkeer naar een orthodox stabiliseringsprogramma als onvermijdelijke remedie voor de economische chaos. De arme bevolkingsgroepen – waarop het populisme zich beroept – zijn uiteindelijk de grote verliezers.

Rond deze basisstelling over de "cyclus van het economisch populisme" zijn in dit boek een aantal artikels verzameld. De hoofdbrok van het boek wordt gevormd door

zeven landenstudies, waarin de algemene hypothese van Dornbusch en Edwards wordt bestudeerd vanuit de specifieke nationale context. Hierbij komen aan bod: Isabel Perón, Alfonsín en Meném in Argentinië; het terugkerend populisme in Brazilië; Allende in Chili; de jaren 1970-1982 in Mexico; Alán García in Peru; de Sandinisten in Nicaragua en tot slot Colombia, de uitzondering met betrekking tot het economisch populisme.

Dit boek geeft een stimulerend overzicht van een historische en actuele problematiek in Latijns-Amerika. Het roept belangrijke vragen op rond de mogelijkheden en strategieën voor economische groei en armoedebestrijding in de gepolariseerde samenlevingen van het continent. Zoals we zelf in Nicaragua konden vaststellen, kan het alvast daar op zeer grote interesse rekenen bij wetenschappers die op zoek zijn naar een volks economisch alternatief voor de huidige crisis.

Johan Bastiaensen

Rudiger Dornbusch en Sebastian Edwards, eds., *The Macroeconomics of Populism in Latin America* (A National Bureau of Economic Research Conference Report)
Chicago/Londen, The University of Chicago Press, 1991, ix + 402 blz. – Prijs: 25,25 \$
ISBN 0-226-15844-6

Sectorstudies

Recent Modelling Approaches in Applied Energy Economics

Deze publikatie is een verzameling van in het Engels samengevatte artikels van Noorse energie-economen. Sinds de ontdekking van de rijke olie- en gasvoorraden in de Noordzee, heeft Noorwegen geïnvesteerd in het onderzoek op dit terrein. Ook de economen vielen in de prijzen en kregen ruime studiebeurzen voor de grote universiteiten in de Verenigde Staten. Het besproken boek biedt een mooie illustratie van de resultaten van de Noorse investeringen in wetenschappelijk-economisch onderzoek. De kracht van de bijdragen ligt in de toepassing van theoretische modellen en concepten op concrete beleidsvraagstukken. De Noorse overheid is geïnteresseerd in de toekomst van de Europese aardgasmarkt en in de ontwikkelingen op de wereldoliemarkt. De onderzoekers leveren inzichten en voorstellen. Dat maakt het werk dan weer minder genietbaar voor de lezer die de problemen niet

vanuit de Noorse interesse wenst te bekijken. Men kan zich wel afvragen waarom men de diverse artikelen in een boek heeft samengevat en niet heeft voorgelegd aan de internationale energietijdschriften. De lezer die niet sterk begaan is met energievraagstukken zal aan het boek geen boodschap hebben. De andere lezer zal zijn schaarse tijd wellicht eerder aan de tijdschriften besteden dan aan dit boek van Noorse opstellen. "Noors zijn" bleek het dominante criterium om bijdragen op te nemen, zodat men bijdragen (b.v. over de keuze tussen hydro- en thermische elektriciteitsproductie) opnam die in het geheel niet passen in de hoofdstroom van het boek.

Aviel Verbruggen

Olav Bjerkholt e.a., eds., Recent Modelling Approaches in Applied Energy Economics (International Studies in Economic Modelling) Londen, Chapman and Hall, 1990, xix + 268 blz. - Prijs: 40 £ ISBN 0-412-35340-7

Industriële economie

Dynamics, Incomplete Information and Industrial Economics

De theorie van de industriële organisatie heeft de laatste jaren een nieuw elan gekregen dank zij de nieuwe ontwikkelingen in de speltheoretische methodologie. In deze nieuwe modellen heeft de introductie van imperfecties in informatiestromen en herhaalde interacties het mogelijk gemaakt het spectrum van economische fenomenen

die als evenwicht gegenereerd kunnen worden, aanzienlijk te verruimen. Dat kan evenwel slechts mits men een hogere techniciteit van de meeste modellen aanvaardt. De originele artikelen daarover zijn dan meestal ook niet direct toegankelijk. Toch is de vertaling van die resultaten voor een ruim publiek van industrieel economen belangrijk om de verspreiding van die nieuwe modellen te bevorderen. Het boek van

Laffont en Moreaux tracht daartoe een bijdrage te leveren.

Deel I bevat een reeks artikelen die belangrijke speltheoretische ontwikkelingen schetsen, zoals het concept van Nash-evenwichten (hoofdstuk 1), de verfijning van Nash-evenwichten via het concept "perfectness" (hoofdstuk 2 voor omgevingen met volledige informatie en hoofdstuk 3 voor omgevingen met onvolledige informatie). Hoofdstuk 4 behandelt herhaalde spelen, met onder meer aandacht voor het "Folk"-theorem.

De rest van het boek illustreert deze concepten voor industrieel-economische onderwerpen. Modellen met volledige informatie worden behandeld in deel II. Via een strategisch meerfasenspel tussen oligopolisten wordt de lokalisatiekeuze van ondernemingen bestudeerd in hoofdstuk 5, de kwaliteitskeuze van produkten in hoofdstuk 6 en de beslissing om te investeren en om nieuwe technologieën in licentie te geven in hoofdstuk 7.

Deel III concentreert zich op de modellen met imperfecte informatie. Het manipuleren via informatiestromen wordt toegepast om limietprijsstrategieën te verklaren (hoofdstuk 8). Hoofdstuk 9 behandelt agressieve afschrikkingsstrategieën door gevestigde ondernemingen ten opzichte van potentiële toetreders. Hoofdstuk 10 gaat over het strategisch onderhandelingsgedrag tussen kopers en verkopers, hoofdstuk 11 over het verstrekken van waarborgen door leveranciers, en hoofdstuk 12 over investeringen in niet-informatieve reclame-uitgaven.

Dit boek is een vlotter leesbare versie van de basisreferenties voor elk van de hier geciteerde onderwerpen. Het lijkt dan ook vooral waardevol als handboek voor doctoraalstudenten in industriële organisatie of aanverwante richtingen. (Het werk is trouwens gegroeid uit cursusunotities op doctoraal niveau.) De sterk mathematische inslag maakt het te moeilijk voor lageregraadsstudenten. Anderzijds impliceert de beperking tot de basisreferenties een te summier behandelingswijze voor onderzoekers uit het vakgebied industriële organisatie. Die zullen beter gediend zijn met andere recente werken, zoals Tirole (1989)¹ of Schmalensee en Willig (1989)². Voor dit publiek zijn er ook rond het eerste deel andere werken die dieper en breder ingaan op de nieuwe speltheoretische concepten: Rasmusen (1990)³ of Myerson (1991)⁴.

Reinhilde Veugelers

- 1 Tirole, J., *The Theory of Industrial Organization*, The MIT Press, 1989.
- 2 Schmalensee, R. en Willig, R., eds., *Handbook of Industrial Organization*, North-Holland, 1989.
- 3 Rasmusen, E., *Games and Information*, Basil Blackwell, 1990.
- 4 Myerson, R., *Game Theory: Analysis of Conflict*, Harvard, 1991.

Jean-Jacques Laffont en Michel Moreaux, eds., Dynamics, Incomplete Information and Industrial Economics (Applied Economic Theory and Econometrics) Oxford, Basil Blackwell, 1991, x + 241 blz. - Prijs: 40 £ ISBN 0-631-16967-9

Strategisch management

Forming Winning Strategies

De auteur poogt in dit boek een fundamenteel inzicht te bieden in de menselijke besluitvorming. Hij hanteert hierbij concepten uit diverse wetenschappen, zoals de psychologie, de systeemleer, het operationeel onderzoek en de algemene managementtheorie. Centraal in zijn werk staat zijn theorie over de "domeinen der gewoonten", een concept dat verwijst naar een relatief stabiel geheel van methoden van denken, evalueren en ageren van individuen. Volgens de auteur leidt de theorie over de "domeinen der gewoonten" tevens tot een beter inzicht in het complexe beleidsvormingsproces in organisaties. Enigszins ambigu is wel de boodschap dat een meer effectieve besluitvorming bekomen kan worden door het wijzigen van de grenzen van de "domeinen der gewoonten", die per definitie wijzen op een relatief stabiel gegeven. In essentie komt het boek neer op het aanduiden van de oorsprong, uitbreiding en dynamica van deze "domeinen der gewoonten". De eerste vijf hoofdstukken geven een algemene beschrijving van de gedragsdeterminanten en de domeinen der gewoonten. De volgende acht hoofdstukken geven dan toepassingen van de domeinen der gewoonten op diverse onderwerpen zoals besluitvorming, het formuleren van doelstellingen, spelsituaties en conflicten. Het eerste deel leest uiterst vlot: talloze voorbeelden verduidelijken de argumenten; wiskundige afleidingen zijn achterwege gelaten. Voor elk argument wordt tevens gepoogd enkele praktische implicaties ervan aan te duiden. In het

tweede deel, de toepassingen, blijft de auteur dikwijls nogal vaag. Het doortrekken van het concept van "domeinen der gewoonten" naar het organisatorische niveau is een van de betere stukken in dit deel. Helaas worden de rake ideeën daarover in een summier aantal bladzijden afgehandeld. Het boek bevat ongetwijfeld een groot aantal nuttige boodschappen, waarvan sommige wel beantwoorden aan het – bij velen onbewuste – "gezond verstand". Kortom, een intrigerend boek.

Rudy Martens

Po L. Yu, *Forming Winning Strategies: An Integrated Theory of Habitual Domains*
Berlijn, Springer-Verlag, 1990, xxii + 392 blz. – Prijs: 68 DM
ISBN 3-540-52689-7

Overcoming Organizational Defenses

Chris Argyris heeft zijn sporen in de managementliteratuur reeds ruimschoots verdiend. In de jaren zestig werden zijn geschriften sterk beïnvloed door de toen florerende human relations-ideeën. Sinds de jaren zeventig gaat zijn aandacht meer naar het leerproces van organisaties. Het voorliggende boek bouwt hierop verder: het is een betere uitwerking van zijn inzichten omtrent "double loop learning" (Argyris, 1977), dat ook verder in zijn boek van 1985 (*Strategy, Change and Defensive Routines*) wordt beschreven.

Volgens Argyris is een fundamenteel dilemma in management het volgende: waarom is er een merkbaar onderscheid tussen (1) het-

geen participanten zeggen omtrent hun organisatorisch functioneren en (2) hun dagdagelijkse acties? Een van de hoofdoorzaken hiervan is volgens Argyris het al dan niet bewust verbergen van eigen gedachten of gevoelens die het gezicht van anderen (of zichzelf) kunnen schaden. Dit leidt tot ineffectiviteit van de organisatie maar wordt door zogenaamde "organizational defenses" (veelal onbewust) als geschikt en noodzakelijk beschouwd. De aanbeveling die Argyris geeft komt neer op een reeds vroeger door hem geformuleerde stelling: "increase the double-loop learning", d.i. concentreer u niet op het verbeteren van fouten maar wel op de onderliggende waarden en houdingen die aanleiding geven tot deze fouten.

De boodschappen worden gebracht door beknopte theoretische uitweidingen met tal van voorbeelden (uit de bedrijfswereld, uit het Amerikaanse politieke leven en op basis van Argyris' eigen consulting-ervaringen). De verdienste van dit boek ligt niet in het aanbrenge van nieuwe inzichten maar wel in de wijze waarop het bovenvermelde dilemma beschreven wordt.

André Van Cauwenbergh

Chris Argyris, *Overcoming Organizational Defenses: Facilitating Organizational Learning*
Boston, Allyn and Bacon (Simon & Schuster), 1990, xv + 169 blz. – Prijs: 35,95 \$
ISBN 0-205-12338-4

Marketing

Exportmanagement

L. Kymper et al. schreven een boek dat ongetwijfeld als het allerbeste Nederlandstalige handboek op het terrein van het exportbeleid kan worden beschouwd. Het boek is logisch opgebouwd. De tien hoofdstukken werden gerangschikt van macroniveau over strategische bedrijfsvoering en functionele gebieden tot het meer operationele niveau (planning). Meteen is duidelijk dat het boek niet alleen een kader schetst maar ook zeer concrete voorbeelden, concepten en aanbevelingen aanreikt. Elk hoofdstuk eindigt met een handige begrippenlijst. Het eerste hoofdstuk definieert internationale handel, bevat interessante ideeën over handelspolitiek en economische blokken (inclusief recente ontwikkelingen in Europa). In hoofdstuk 2 wordt de Neder-

landse export beschreven. Hoofdstuk 3 schetst de beweegredenen om te exporteren en gaat in op de noodzakelijke interne cultuur aanpassingen. Het bevat ook een bondige beschrijving van fusies, overnames en samenwerkingsverbanden. Het vierde hoofdstuk (Exportbeleidspinning) is m.i. een kernhoofdstuk met de beschrijving van landselectie, marktonderzoek, entreestrategie, de internationale marketing-mix enz. De integratie met concepten van strategische marketing is goed doordacht. Hoofdstuk vijf tot en met negen behandelen verschillende "functionele" gebieden:
– financieel beleid: valutaproblematiek, exportfinanciering, debiteurenbeleid enz. (hoofdstuk 5);
– logistiek en export, voorraadplanning, transport, incoterms enz. (hoofdstuk 6);

- juridische aspecten: koopovereenkomsten, distributievormen enz. (hoofdstuk 7);
- douanebeleid: tariefmaatregelen en -vrijstellingen, douaneopslag enz. (hoofdstuk 8);
- management van interculturele communicatie, met zeer interessante inzichten in hoe cultuurverschillen de communicatie beïnvloeden (hoofdstuk 9).

Het tiende en laatste hoofdstuk bespreekt hoe een operationeel exportplan dient opgesteld en geeft enkele boeiende voorbeelden (Canon, Nutricia, Van Melle-Mentos). *Export management* is alleszins een nuttig referentiewerk voor de exporterende ondernemer of exportmanager. Bijna elk aspect van het internationaal zakenwezen wordt hier verklaard en het boek suggereert nuttige denkkaders en beleidsmethodes. Voor studenten internationale marketing en internationale handel is het een fundamenteel basiswerk dat dankzij de vele boxen en voorbeelden (cases) ook goed leesbaar is.

Paul Matthysens

L.P.V.M. Kymper e.a., red., Exportmanagement: Exporteren/Internationaliseren Groningen, Wolters-Noordhoff, 1991, xv + 699 blz. - Prijs: 2.200 fr. ISBN 90-01-51950-4

Modern Consumer Theory

Naast een inleidend hoofdstukje bevat dit boek elf papers van K. Lancaster. De verschijning van dit boek viel ongeveer samen met de vijftiende verjaardag van de publikatie van de eerste papers over wat men de "nieuwe theorie van de consument" is gaan noemen. De benadering van Lancaster, gebaseerd op de idee dat pro-

dukten beschouwd moeten worden als bundels van karakteristieken, waarbij elke mogelijke combinatie een verschillend produkt oplevert, heeft ondertussen een centrale plaats verworven in de micro-economie. Tevens heeft zij het mogelijk gemaakt verbanden te leggen naar de behandeling van preferenties in de psychometrie (schaalmodellen) en heeft deze theorie een plaats verworven in de behandeling van consumptengedrag in de marketingcontext. De verzameling vangt, zoals gezegd, aan met "A new approach to consumer theory", de klassieke paper van 1966, waarin Lancaster de consumententheorie zoals gesynthetiseerd in Debreu (1960) en Uzawa (1960), als een lege doos beschrijft, en een alternatieve benadering ontwikkelt, vertrekkend van de eigenschappen die in produkten geïncorporeerd zijn. Deze opbouw van de theorie van de consument leidt tot de "consumptietechnologie"; een korte paper beschrijft daarom de gelijkheid met "produktietechnologie", met haar veranderingen en innovaties. Basisidee: nieuwe produkten vormen een verandering van de consumptietechnologie. Een tweede deel van deze verzameling behandelt uitbreidingen van de theorie. Een artikel van 1972 gaat over de vraag hoe de prioriteit van karakteristieken, de verzadiging met betrekking tot karakteristieken, en de mate waarin produkten verschillen voor gegeven karakteristieken een invloed hebben. Een artikel van 1977 behandelt eveneens de idee van hiërarchie in nutsfuncties. Eveneens van 1977 is een analyse in verband met de meting van kwaliteit en van veranderingen in kwaliteit. In het derde deel (artikels van 1975, 1976 en 1982) wordt het pro-

bleem van groepen (gezinnen) besproken. Een belangrijk onderwerp in de micro-economie heeft betrekking op publieke goederen. Lancaster beschouwt publieke goederen als goederen die naast gewone "private karakteristieken" ook "publieke karakteristieken" hebben. De laatste paper gaat in op de bepaling van de optimale differentiatie in goederen met publieke karakteristieken. Het vierde en laatste deel (papers van 1975, 1980 en 1984) gaat dieper in op vragen rond produktdifferentiatie. Sociaal optimale produktdifferentiatie, concurrentie en produktdifferentiatie, en de produktstrategie van een monopolist om

concurrentie te ontmoedigen worden besproken. Alles samen een overtuigende bloemlezing van de mogelijkheden die de theorie van Lancaster biedt: tegelijk historisch belangrijk en van actueel belang in onderwijs en onderzoek. Een verzorgde uitgave van de belangrijkste papers van Lancaster. Een boekje dat een plaats verdient op de boekenplank.

Marcel Weverbergh

Kelvin Lancaster, Modern Consumer Theory Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 1990, v + 242 blz. - Prijs: 40 £ ISBN 1-85278-384-2

Personeelsbeleid

The international manager

De mundialisering en internationalisering van de economie stelt ondernemingen voor tot nu toe ongekende uitdagingen en problemen. Aan de hand van uitvoerig illustratiemateriaal bieden de auteurs van *The International Manager* een grondige verkenning van de wijze waarop met name het personeelsbeleid geherstructureerd en geheroriënteerd moet worden. De basiskenmerken van de internationale manager, zoals die uit recente surveys naar voren komen, worden geanalyseerd en geïllustreerd. De meeste aandacht gaat echter naar het recruter en opleiden/ontwikkelen van dit type managers. Met name het opzetten, begeleiden en

evalueren van projecten van management development in een internationale context wordt diepgaand besproken, alsook de (ontwikkelings)rol van internationale opdrachten. Bijzonder boeiend is de wijze waarop concreet de geleidelijke overgang zichtbaar wordt gemaakt van het ontwikkelen van individuele vaardigheden en inzichten naar een echt strategisch-organisatorisch leren.

Daniël Vloeberghs

Kevin Barman en David Oates, The international manager London, The Economist's Books, 1991, 192 blz. ISBN 0-7126-4933-6

Financieel beleid

International Financial Markets

a. Wat verklaart de instabiliteit van de US dollar wisselkoersen sedert 1973? Tot op welke hoogte kunnen die koersen verklaard worden door "fundamentals"? Hoe sterk zijn internationale financiële markten geïntegreerd?

b. Hoe effectief zijn financiële markten bij transfer van resources? Stromen kapitalen op het juiste ogenblik in de juiste richting? Wat is de sociale functie van nieuwe financiële instrumenten en markten?

Deze twee categorieën van vragen worden in dit werk op een interessante wijze ontleed.

Inzake de eerste categorie van vragen wordt aangetoond dat de traditionele wisselkoerstheorieën worden tegengesproken door de beschikbare empirische bevindingen. De auteur formuleert een alternatief model: een eenvoudig twee-landen evenwichtsmodel. De reële wisselkoersveranderingen zijn afhankelijk van reële rentever verschillen op lange termijn, het structureel overheidstekort in verhouding tot de productie bij volledige capaciteitsbenutting, de groei van de arbeidsproductiviteit. Deze equatie verklaart 40 % van de reële wisselkoersveranderingen op kwartaalbasis en 96 % van het niveau van de reële wisselkoers. Het is echter jammer dat de empirische resultaten verstoken blijven van een voldoende aantal grondige testen op de storingsterm.

De behandeling van het tweede luik van de vraagstelling bevat enkele interessante overwegingen en besluiten. Zij kunnen als volgt worden samengevat. De internationale kapitaalbewegingen op lan-

ge termijn zijn vrij effectief. Reële rentever verschillen op lange termijn verdwijnen voor 75 % binnen de drie jaar. De nieuwe financiële termijnmarkten beïnvloeden de reële investeringen. Door deze nieuwe instrumenten konden de financiële instellingen de risicopremie opgelegd aan bedrijven verminderen met 80 %. De "Muth rational expectations"-hypothese wordt verworpen voor de financiële markten. Voor de aandelen- en wisselmarkten scoren adaptieve verwachtingen heel wat beter. Samengevat: een interessant boek met heel wat frisse ideeën.

Michel Dombrecht

Jerome L. Stein, *International Financial Markets: Integration, Efficiency, and Expectations (Macroeconomics and Finance)*
Oxford, Basil Blackwell, 1991, x + 159 blz.
ISBN 1-57786-230-3

Modern Working Capital Management

Dit werk behandelt op systematische wijze de beheersproblemen die rijzen ten aanzien van de verschillende componenten van het bedrijfskapitaal. Na een algemeen inleidend hoofdstuk komen alle onderdelen van het werkkapitaal aan bod: liquiditeiten, vorderingen, voorraden, financieringsmiddelen op korte termijn. Drie hoofdstukken zijn gewijd aan de verschillende aspecten van beheer van de liquiditeiten: management van de geldstroom, voorspellingsmethodes, modelmatige benaderingen.

Ook de behandeling van het debiteurenbeheer is over drie hoofd-

stukken gespreid. De volgende aspecten komen hierbij aan bod: de bepaling van de financiële verkoopvoorwaarden, de kredietbeslissing, en de opvolging en controle van de kredietpolitiek.

Het voorraadbeheer beslaat twee hoofdstukken: in hoofdstuk 8 wordt uitgegaan van zekerheid, terwijl in het negende hoofdstuk deze problematiek onder voorwaarden van onzekerheid wordt uitgediept.

Onder de titel "The firm's level of aggregate liquidity" wordt een synthese gebracht van de wijze waarop de diverse deelcomponenten van het bedrijfskapitaal de totale kasstroom beïnvloeden.

Uiteraard wordt tevens aandacht geschonken aan het beheer van de courante passiva en de specifieke bedrijfskapitaalproblemen die zich voordoen bij internationaal opererende ondernemingen.

Productiebeheer en operationeel onderzoek

Knowledge-based manufacturing management

De voornaamste doelstelling van de auteur is de potentiële mogelijkheden van kennistechnologie in productieomgevingen toe te lichten. Niettegenstaande een korte probleemomschrijving wordt gegeven in het eerste deel, wordt de lezer verondersteld wat kennis van produktiemanagementtechnieken, zoals b.v. MRP, te hebben. In het tweede deel worden de voornaamste begrippen van artificiële intelligentie systematisch en grondig uitgelegd, zodat geen enkele voorkennis op dat domein vereist is.

Waar veel boeken over soortgelijke onderwerpen uitgebreid ingaan op de meer triviale aspecten van ken-

Het boek is bijzonder bruikbaar doordat het in sterke mate georiënteerd is naar het gebruik van de personal computer. Voorbeelden van spreadsheet-analyses zijn in bijna ieder hoofdstuk opgenomen. Ieder hoofdstuk wordt daarenboven afgerond met een gevalstudie. Tenslotte, en dit onderscheidt het boek van soortgelijke werken, werd getracht analyse- en beslissingstechnieken te gebruiken die in overeenstemming zijn met de huidige financieringsleer.

Edward Durinck

Frederick C. Scherr, *Modern Working Capital Management: Text and Cases (Prentice-Hall International Editions)*
Hemel Hempstead, Prentice-Hall International, Inc., 1990, xiv + 496 blz. - Prijs: 43,95 \$
ISBN 0-13-594425-2

nistechnologie, vinden we in dit tweede deel een zeer degelijke bespreking van de voornaamste kennisrepresentatietechnieken, zoals produktieregels, predikatenlogica en object-georiënteerde technieken. Volgens de auteur behoren tot deze laatste categorie merkwaardig genoeg enkel semantische netwerken en frames. Niettegenstaande vele conceptuele overeenkomsten behoren deze representatietechnieken echter niet expliciet tot dit paradigma.

De nadruk die Kerr legt op de bespreking van de verschillende kennisrepresentatietechnieken is volgens mij zeer terecht, niet enkel omdat de juiste keuze van kennisrepresentatie zeer belangrijk is maar ook omdat dank zij het ge-

bruik van ontwikkelomgevingen, de zogenaamde *expert system shells*, dit de enige "technische" beslissing is die nog dient genomen te worden door de ontwikkelaar.

In de volgende delen (III en IV) gaat de auteur uitgebreid in op het operationeel gebruik van kennis-technologie in een productieomgeving. Hierbij grijpt Kerr niet terug naar de klassieke voorbeelden, zoals b.v. Xcon, waarover niets fundamenteel nieuws meer kan worden gezegd en die ook niet als erg representatief kunnen worden beschouwd voor het merendeel der kennisystemen. Vandaar de keuze voor meer recente en vooral kleinschalige toepassingen uit domeinen als productieplanning, produktontwerp, kwaliteitscontrole, e.d.

Niettegenstaande in het vijfde deel (beknopt) wordt ingegaan op een aantal implementatieonderwerpen, zoals de te volgen ontwikkelingsstrategie, de kennisacquisitie en algemene problemen van software engineering, wordt te weinig aandacht besteed aan de methodologische aspecten en vooral problemen bij de ontwikkeling van kennisystemen.

Accountancy

Handboek consolidatie

Dat het Koninklijk Besluit van 6 maart 1990 over de geconsolideerde jaarrekening van de ondernemingen verschillende auteurs zou aanzetten tot het schrijven van een handboek over deze materie en de toepassing ervan in België, was duidelijk. In het voorliggende boek analyseren twee academici van de Katholieke Universiteit Leuven het consolidatiebesluit en ge-

Tot slot pleit de auteur voor een volledige integratie van kennisystemen in het alomvattend bedrijfsinformatiesysteem, zodat alle functionele domeinen met elkaar verbonden zijn en informatie kunnen uitwisselen.

Samenvattend kunnen we stellen dat Kerrs boek tot de betere in zijn soort behoort. Niet enkel de degelijke inleiding in artificiële intelligentie maar ook de realistische bespreking van kleinere applicaties maken dit boek tot een zeer leeswaardige en bruikbare inleiding voor de geïnteresseerde lezer. De enige kritiek die we op dit boek kunnen hebben is dat het de nog altijd grote beperkingen van kennisystemen onvoldoende belicht, vooral wanneer men geconfronteerd wordt met combinatorische problemen.

Koen Bertels

Roger Kerr, *Knowledge-based manufacturing management: applications of artificial intelligence to the effective management of manufacturing companies*

Sydney, Addison-Wesley Publishing Company, 1990, xii + 460 blz.

ISBN 0-201-416622-0

ven zij cijfermatige voorbeelden van de belangrijkste stappen in de consolidatiecyclus.

De auteurs starten hun werk onmiddellijk met een kritische bespreking van het KB van 6 maart 1990. Voor iemand die slechts een vaag idee heeft over de inhoud en de betekenis van consolidatie, wordt dit een harde noot om te kraken. In deel II, toepassingen van het consolidatiebesluit van 6 maart 1990, komen het begrip en

de techniek van consolidatie echt tot leven. In dit deel worden de technieken van integrale en proportionele consolidatie en de vermogensmutatiemethode geïllustreerd. Daarbij wordt aandacht besteed aan de eliminatieboekingen met betrekking tot deelnemingen en intragroepsverrichtingen, resultatenconsolidatie en toewijzing van het resultaat. De problematiek van de latente belastingen en de omrekening van vreemde valuta's worden elk in een apart hoofdstuk behandeld. Deel III van het boek bevat een praktijkgeval, waarin de eerste consolidatie van een moederonderneming met twee dochterondernemingen volledig wordt uitgewerkt. Hoe de consolidatie in de jaren na de eerste consolidatie aangepakt moet worden, wordt niet behandeld in het praktijkgeval. Deel IV, d.w.z. de laatste honderd bladzijden van het boek, bevat de wetteksten van het Koninklijk Besluit van 6 maart 1990 en het bijbehorende Verslag aan de Ko-

ning, de zevende EEG-Richtlijn en diverse besluiten over de geconsolideerde jaarrekeningen van portefeuillemaatschappijen.

Dit boek kan het best als handboek gebruikt worden bij een cursus consolidatie, indien de docent zelf eerst een korte inleiding geeft over het nut en de functie van geconsolideerde jaarrekeningen en de basisbeginselen van de consolidatietechniek. Daarnaast kan het werk door practici aangewend worden als naslagwerk, vanwege de grondige doorlichting van het KB van 6 maart 1990, waarbij te nemen beslissingen veelal op een visueel verhelderende wijze worden voorgesteld.

Ann Jorissen

Siebrecht Plateau en Gustaaf Van Herck, *Handboek consolidatie: juridische aspecten en bedrijfseconomische toepassingen*
Lewen/Amersfoort, Acco, 1992, 384 blz. -
Prijs: 2.495 fr. (studenteneditie: 1.195 fr.)
ISBN 90-334-2664-1

Maatschappelijke problemen

Female Labour Market Behaviour and Fertility

Veelal hoort men de suggestie dat de toenemende participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt in het Westen een belangrijke rol heeft gespeeld in de afname van de fertilititeit, en dat dit zou doorgaan zolang er een groei is in de arbeidsmarkt-participatie van vrouwen. Nochtans kunnen rond deze eenvoudige samenhang vragen worden gesteld. Bijvoorbeeld: wat zal de invloed zijn van maatregelen die het vrouwen mogelijk maken het moederschap gemakkelijker te combineren met een betaalde job?

Dit boek is de neerslag van een internationale workshop over de samenhang tussen het gedrag van vrouwen op de arbeidsmarkt en fertilititeit. De papers zijn afkomstig van een interdisciplinaire groep van wetenschappers: demografen, psychologen, sociologen en economen. Ondanks hun zeer verschillende achtergrond hanteerden ze toch één gemeenschappelijke invalshoek, nl. "the rational-choice framework". Dit betekent dat ze ervan uitgaan dat menselijk gedrag kan worden verklaard met behulp van het "voorkeuren-beperkingen-gedrag"-schema. Volgens dit denkkader worden mensen geleid door

voorkeuren waarvan ze de maximale realisatie nastreven; allerlei restricties dwingen hen echter bepaalde keuzen te maken; het resultaat van dat proces is het waargenomen gedrag. De workshop wilde de effecten nagaan van verschuivende beleidsvormen op de relatie tussen vrouwelijke arbeidsmarktparticipatie en fertiliteit. Om dit doel te bereiken werden drie stappen vooropgesteld: een grondige empirische analyse, het ontwikkelen van theorieën, en een evaluatie van het beleid.

De bijdragen komen overwegend uit Noord-Amerika, Duitsland en Nederland. Dit is niet verwonderlijk en zelfs aangewezen voor een zo cultureel gebonden thema. Er is een overwicht van de gedragswetenschappelijke bijdragen, met nadruk op psychologische en sociologische processen, dit in tegenstelling met vroeger, toen economische processen bij deze problematiek op de voorgrond kwamen (inkomen, opleidingsniveau, tewerkstelling). Praktisch alle opgenomen papers lijken zich af te zetten tegen het vroeger verrichte onderzoek. Voor de theorievorming bestaat er blijkbaar nog geen basistekst; de theorie hangt dan ook nog met haken en ogen aan elkaar, het boek met de zeer verscheiden workshop-bijdragen dus ook. Sommige auteurs trachten een algemeen aanvaardbaar basismodel voor de beschrijving en verklaring van de problematiek op te stellen

en te verdedigen, maar een consensus over deze complexe constructies heeft men blijkbaar nog niet bereikt. Ook de conclusies van de empirische analyses zijn zeer uiteenlopend en zelfs contradictoerisch. Zo zijn voor de ene onderzoeker de voorkeuren van de jonge vrouw in kwestie doorslaggevend voor haar gedrag, en voor de andere onderzoeker zijn uitsluitend de door de arbeidsmarkt gedicteerde restricties bepalend voor de fertiliteit.

Voor deze problematiek zit men dus nog volop in de fasen van empirische analyse en theorievorming. Er is onvoldoende basismateriaal om reeds aan beleidsevaluerend of -adviserend onderzoek te doen. Het boek, met weliswaar een zeer omvangrijke gemeenschappelijke bibliografie, moet dan ook veeleer beschouwd worden als een eerste brainstorming dan als een eindpunt. In de praktijk lijkt het ook zo te worden gebruikt, gezien de nieuwe initiatieven voor onderzoek die reeds in het boek aangekondigd worden.

Ann Verhetsel

Jacques J. Siegers e.a., eds., Female Labour Market Behaviour and Fertility: A Rational-Choice Approach (Reeks "Population Economics")

*Berlijn, Springer-Verlag, 1991, viii + 301 blz. - Prijs: 98 DM
ISBN 3-540-53896-8*

Robert Triffin, conseiller des princes

Robert Triffin is ongetwijfeld een van de belangrijkste Belgische economen. Hij is een eminent specialist op het gebied van de internationale monetaire relaties, waarbij hij een briljante academische carrière combineerde met invloedrijk beleidswerk. Dit laatste inspireerde tot de kwalificatie "conseiller des princes".

Dit boek over Robert Triffin is noch een monetair werk, noch een echte biografie. Het is bedoeld als een bijdrage tot de ontdekking van zowel zijn persoonlijkheid als zijn denken en activiteiten. De hoofdmoot bestaat uit een interview van Catherine Ferrant en Jean Sloover met Robert Triffin. Oliver Lefebvre, een econoom, en Michel Dumoulin, een historicus, zorgden voor een aantal verklarende teksten en voetnoten. Zij selecteerden ook een aantal onuitgegeven documenten voor de annex. Een boeiende reeks foto's visualiseert Triffins persoonlijkheid en activiteiten.

Triffin werd in 1911 in Vloesberg geboren en studeerde aan de UCL en aan Harvard University. Hij combineerde een hoogleraarschap, eerst in Harvard en daarna in Yale,

met allerlei opdrachten, onder meer bij de Federal Reserve, de Council of Economic Advisers van Kennedy, het Internationaal Monetair Fonds, de Europese Betalingsunie en de Europese Gemeenschappen.

Een van de charmes van dit werk is Triffins vlijmscherpe typering van een aantal prominenten met wie hij in contact kwam. Hij is bijzonder lovend over Jean Monnet, "le plus grand des hommes que j'ai connu" (p. 32).

Wat de vorm betreft, kan wel betwijfeld worden of een interview de beste wijze is om een persoon te presenteren. Het spel van vraag en antwoord zorgt zeker voor een directere betrokkenheid. Het leidt echter ook tot een minder heldere structurering van het verhaal. Ten slotte moet ook het ontbreken van een (beknopte) biografie en bibliografie worden aangestipt.

Ivo Maes

*Catherine Ferrant en Jean Sloover, m.m.v. Michel Dumoulin en Olivier Lefebvre, Robert Triffin, conseiller des princes: témoignage et documents (Histoire de Notre Temps) Brussel, Editions Ciaco (Artel), 1990, 157 blz.
ISBN 2-87085-232-0*

Economisch en Sociaal Tijdschrift : Auteursinstructies

- 1 Artikels worden ingediend in twee exemplaren. Ze moeten in de voorkeurspelling geschreven zijn.
- 2 De maximale lengte van een artikel bedraagt 20 getypte bladzijden (regelafstand : anderhalf of dubbel). Langere bijdragen moeten worden ingekort.
- 3 Elk artikel moet een samenvatting bevatten van max. 10 regels. Elk artikel moet ook een Engelstalige abstract bevatten van max. 10 regels.
- 4 Het artikel moet overzichtelijk gestructureerd zijn, met treffende subtitels. Breng met witregels ook een logische indeling in alinea's aan! Gebruik het volgende basisschema :

Samenvatting
Inleiding
I. EERSTE HOOFDSTUK (aan de lijn, hoofdletters)
A. Eerste paragraaf 1. Eerste punt enz.
Besluit
Bibliografie
Abstract

- 5 **Voetnoten**
Probeer het aantal voetnoten te beperken. Meestal kunnen ze in de tekst worden verwerkt. Voetnoten worden doorgenummerd in het artikel. U typt ze op een afzonderlijk kopijvel.
- 6 **Tabellen**
Elke tabel komt op een apart kopijblad. In de tekst van uw artikel moet u naar elke tabel (en ook figuur) verwijzen : Uit tabel 2 blijkt dat ... of (zie figuur 1). Bij elke tabel horen een nummer, een titel en een bronvermelding. Geef in de marge aan waar de tabel of figuur bij voorkeur moet geplaatst worden. Voor zover technisch mogelijk houden wij daar rekening mee.
- 7 **Figuren**
U levert zo scherp mogelijke zwart-wit tekeningen, van drukklare kwaliteit. Uw grafieken e.d. worden nl. rechtstreeks gefotografeerd en afgedrukt. Eventuele tekst in de figuren moet in het Nederlands gesteld zijn. Figuren moeten op afzonderlijke kopijvellen bij het artikel gevoegd worden. In de marge geeft u aan waar de figuur bij voorkeur moet komen. Bij elke figuur horen een nummer, een titel en een bronvermelding. Deze gegevens worden door de drukker gezet.
- 8 **Bibliografie**
In de tekst verwijst u met de achternaam van de auteur, gevolgd door de bladzijde(n). Voorbeeld : ... (Morris, blz. 98-102). Het jaar van uitgave is alleen nodig als u van één auteur verschillende werken opneemt. Op een apart kopijvel typt u al de werken, alfabetisch per auteur.
- 9 Na de publikatie ontvangt u 5 bewijsexemplaren van het nummer.
- 10 Overdrukken kunt u bestellen (minimum 50 ex.) met de auteursfiche, die u tijdig wordt toegestuurd. Latere bestellingen zijn duurder.
- 11 Een honorarium wordt betaald voor gevraagde bijdragen die gepubliceerd worden.